

Володимир Шинкарук

АЗ – БУКИ

*Літературно-мистецькі
студії*

Житомир
Полісся
2015

УДК 82(091):908
ББК 83.3(4Укр-4Жит)
Ш 62

*Надруковано за ухвалою
Вченої ради Житомирського державного університету ім. І. Франка
(протокол № 5 від 26.12.2014)*

Рецензенти:

Петро Васильович Білоус,
доктор філологічних наук, професор.
Володимир Олегович Єршов,
доктор філологічних наук, професор.
Віктор Михайлович Мойсієнко,
доктор філологічних наук, професор.

Ш 62 Шинкарук В. Ф. Аз-Буки. Літературно-мистецькі студії. –
Житомир : Полісся, 2015. – 278 с. – Серія «Бібліотека
кафедри теорії та історії світової літератури НН ІФЖ
Житомирського державного університету імені І. Франка»

ISBN 978-966-655-700-4

Книгу професора кафедри теорії та історії світової літератури Житомирського державного університету ім. І. Франка В. Ф. Шинкарука «Аз-Буки» складають вибрані наукові та публіцистичні статті і нариси з історії давньої і сучасної літератури, вітчизняного мистецтва, літературного краєзнавства. Збірка відображає весь спектр науко-пізнавальних інтересів відомого українського науковця

УДК 82(091):908
ББК 83.3(4Укр-4Жит)

ISBN 978-966-655-700-4

© В. Шинкарук, 2015.

АЗ – БУКИ

Літературно-мистецькі студії

ПОЧАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Давньоукраїнське літописання	9
«Слово о полку Ігоревім»	27
Феофан Прокопович і його трагікомедія «Володимир»	49
Тема історичного минулого народу в давній українській літературі та героїчний епос народів Європи	57

ФОЛЬКЛОР

Маруся Чурай і пісенна традиція Житомирщини	81
---	----

ЛІТЕРАТУРА XX СТОЛІТТЯ

Житомирщина в житті та творчості М. Рильського	101
Василь Кравченко та житомирські прототипи Михайла Булгакова	130
Василь Земляк: Перші кроки на Житомирщині	135
Прожив з весною (Творчий портрет Михайла Клименка)..	140
Творчий ужинок поетів Житомирщини	144
Зустріч, яка не відбулася в Житомирі (Спогади про Роберта Рождественського)	154

РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ, ПЕРЕДМОВИ

Яснозір'я таланту. Передмова до книги І. Сльоти «Золото зажив'я»	163
Автограф для вічності. Передмова до книги І. Сльоти «Автографи»	170
Відчуваючи музику слів. Передмова до книги І. Сльоти Переспіви	172
Юрій Камишний – художник, що переорює душу	180
Інше серцебиття. Відгук на книгу В. Горбунової «Мрія про маленьке життя»	183

Лазар. Друге пришестя або Ми так любили Житомир. Рецензія на книгу С. Лазо «Ми так любили „The Beatles”»	186
Одяг для думок. Передмова до книги Ірини Шинкарук «Сильніша – на одне життя»	190
Диво, знайдене на соціально-психологічному факультеті. Передмова до збірки «Диво, знайдене в собі»	193
Новий обрій Ірини Лубківської. Передмова до книги І. Лубківської «Жити і любити не уві сні»	195

ПОРТРЕТИ

Павло Карпович Сербін: Жив за високим покликанням ...	199
Зірка і смерть Леоніда Венгерова	214
Ніна Матвієнко. Голосом цієї жінки співає і плаче Україна	225
Свіча таланту Костянтина Яновського	232
Жива вода творчості: Ірина Шинкарук	235
Життя, освячене творчістю і любов'ю: Тетяна і Михайло Гузуни	241
Юрій Градовський. Талант, який не знає відпочинку.....	248
Творча характеристика Поліського ансамблю пісні і танцю «Льонок»	254
Анатолій Говораadlo – душа покладена на музику	261
Дві долі, міцно сплетені в одну: Людмила Вікторівна та Георгій Володимирович Майорови	267
Телевізійна зірка зійшла в Житомирі: Рабіга Аманжолова	270
Микола Кавецький: «Я прийшов із світанків»	273

НІНА МАТВІЄНКО. ГОЛОСОМ ЦІЄЇ ЖІНКИ СПІВАЄ І ПЛАЧЕ УКРАЇНА

Коли вона телефонує мені, то навіть телефон дзвонить по-особливому. Він одразу стає гучним і святковим. Я бачив її стомленою, заклопотаною, веселою і сумною, але ніколи не бачив роздратованою, злою, ніколи не чув, щоб вона підвищила голос. Хіба що в пісні...

Недавно зателефонувала і сказала: «Маю сенсацію. Хочеш, привезу?».

І приїхала.

І привезла скрижалі – срібні пластини з унікальними записами давньої історії України. І познайомила з прямою спадкоємицею княгині Ольги.

І переорала душу.

Примусила задуматись над тим, як мало знаємо ми про себе, про наше минуле, як не цінуємо короткі миттєвості сьогодення, спалюючи їх в суєті та байдужості.

Ні, сказав я собі! Це мають бачити і чути всі!

Умовляти не довелося: «Гаразд, – погодилась вона, приїду ще раз»...

Засніжена дорога з Києва...

Це як дорога на іншу планету... Безкінечні затори, аварії, придорожні вогнища, біля яких гріються замерзлі пасажери...

Запізнилися на годину. Але люди не розходилися. Чекали.

Я спробував їх розважити.

А потім погодився на пропозицію декана Олександра Музики закликати весну в Житомир.

Закликав.

І вона прийшла. Розпашіла, трішки стривожена, ніяковіючи від того, що примусила довго чекати.

А всі раділи.

Бо до нас справді прийшла весна.

Прийшла в образі Березини – Народної артистки України, Героя України Ніни Матвієнко!

А потім були пісні – чисті, як весняні струмки, були гарячі розповіді про забуті часі, про те, якими ми є і якими ми маємо стати...

Були свідчення Хранителя роду княгині Ольги, а ще – обпікаючий холод срібних скрижалів з таємничими літерами...

Був припишклий зал, бурхливі зливи оплесків, щирість і сердечність дивовижного, такого простого спілкування.

Не вірилось, що ось тут з нами вона.

Простягни руку – і доторкнешся, скажеш слово – і почувеш відповідь.

Така земна і водночас натхненна.

Така невисока і водночас велична.

Якось, розповідаючи про себе, Ніна пожартувала: «Я така маленька, бо у тата й мами на мене матеріалу не вистачило»...

Жарти жартами, а в родині Митрофана Устимовича і Антоніни Ільківни Матвієнків, що мешкала в селі Неділище Смільчинського району, було одинадцятьоро дітей! Між старшим Анатолієм і молодшим Володимиром – відстань у двадцять років.

Ніна народилась 10 жовтня 1947 року і була в сім'ї п'ятою. Окрім матері, її доглядали Толя, Люся, Марія і Микола, вона ж була нянькою Василеві, Валентині, Іванові, Михайлу, Поліні та Володі.

Працювати почала з чотирьох років: доглядала молодших братів і сестер, пасла худобу, одного літа навіть «наймитувала» у дядька Архипа в сусідньому хуторі Гонорино.

«Я в такій сім'ї народилась, – зізнається співачка, – що в дитинстві нічого людського не бачила. Тільки й свята, коли тато не був п'яним і вони з мамою співали... Якби мене, дитину, спитали, що ти хочеш, щоб тобі подарували, я б хотіла лиш оту хвилину радості. Ні цукерок не просила б, ні грошей, а молила б, щоб тато й мама ніколи не сварились»...

Якось, прочитавши моє гумористичне оповідання «Дядя Міша», вона зізналася:

– Володю, читала і плакала...

– Плакала? – здивувався я, – там же сміятись треба...

– А я плакала... Твій дядя Міша так схожий на мого батька...

Батько мав важкий характер. Горілка витравила з його душі співчуття і ласку. Не чули діти від нього доброго слова,

ніколи тепла батьківська рука не опускалась з ніжністю на дитячі голови...

Життєвим оберегом для родини стала мама – Антоніна Ільківна. Її енергії, добрих слів, ніжності й теплоти вистачала на всіх. Мала вона і неабиякий співочий талант, в повній мірі успадкований дочкою.

Ніна й досі впевнена: якби не обставини, якби не важка селянська доля, могла б її ненька стати великою співачкою.

Як найсвітліший, найкращий спогад – спогад про спільний виступ дочки й матері під час одного із концертів в Київській філармонії. Ніну попереджали: не смій виводити матір на сцену! Ослухаєшся, можеш більше і не мріяти про сольні виступи і творчі вечори...

На допомогу прийшла природна кмітливість. Ніна вдала, ніби забула слова пісні і звернулася по допомогу до публіки, знаючи, що мама обов'язково виручить. Коли з першого ряду підвелася літня жінка й почала підспівувати знаменитій співачці, зал спочатку здивовано принішк, а потім, зрозумівши, що це – мама Ніни, вибухнув оплесками, ще і ще раз заохочуючи їхній дивовижний дует...

Звісно, в дитинстві Ніна Матвієнко й не мріяла про кар'єру співачки.

Сказати, що родина жила бідно, значить нічого не сказати. Щоб хоч якось полегшити собі життя, батьки вирішили віддати когось із дітей до інтернату. Вибір спинився на Ніні.

Одинадцятилітня дівчинка мала веселий характер, легко сходилась з людьми. Мама вважала, що їй легше буде перенести розлуку з рідною домівкою.

Школа-інтернат в селищі Потіївка Радомишльського району – ще одна важка сторінка її біографії. Це була перевірка сили її характеру і волі, любові до життя і до людей.

Один із вихователів карав її за найменшу провину, годинами тримав у кутку на колінах, загадував виконувати найважчу роботу... Ламав горду душу. Не зламав, на щастя...

Ніна стійко перенесла важкі випробування, не зневірилась, не загубила світлих почуттів і віри в себе.

Мабуть, це трапилось ще й тому, що були в інтернаті й інші педагоги. Одна з улюблених викладачок Людмила Іванівна порадила Ніні професійно зайнятись співом і спробувати себе у якомусь відомому мистецькому колективі. Дівчина не одразу скористалася порадою вчительки.

Закінчивши інтернат, вона спочатку влаштувалася помічницею кранівника на одному із заводів Коростеня. Там вперше почула вдячні слова про свій спів і нарешті кинула сміливий виклик долі.

Почула, що в Житомирі набирають дівчат до участі в естрадному вокальному ансамблі, приїхала на проби до обласного центру. У Житомирській філармонії дійсно мріяли про створення жіночого вокального гурту.

Але Ніна Матвієнко – природжена солістка, її неповторний голос, що має дивовижну силу й політ, близька до автентичної манера виконання ніяк не в'язалися з колективним естрадним співом... Ніні ввічливо відмовили.

А проби вдало пройшла інша легендарна українська співачка – Раїса Кириченко. Заради справедливості відзначимо, що і Раїса Панасівна, і Ніна Митрофанівна рідко коли згадували про цей фрагмент таких різних своїх творчих доль.

Невдача в Житомирі не спинила Ніну.

Бажання співати було таким сильним, що в 1966 році вона все кинула і поїхала до Києва в студію українського хору імені Григорія Верьовки.

Там її талант було й помічено, й оцінено.

Особливі слова подяки Ніна Матвієнко завжди адресує своєму викладачеві з вокалу Юлії Кроткевич і, звичайно, художньому керівникові хору Анатолію Авдієвському. Про нього вона якось написала: «Не чоловік – Церква»...

У Державному заслуженому академічному українському народному хорі імені Григорія Верьовки відбулося її професійне становлення, поступове і яскраве сходження до вершин творчої майстерності і слави.

Працюючи там в якості солістки, Ніна Матвієнко перемогла на Всеукраїнському конкурсі «Молоді голоси» (1978), Всесоюзному телевізійному конкурсі «З піснею по життю» (1979), Всесвітньому конкурсі фольклорних пісень в Братиславі (1979), XII Всесвітньому фестивалі молоді і студентів у Москві (1985).

В 1979 році вона стала заслуженою, а в 1985 році – народною артисткою України. В 1988 році їй була присуджена Національна премія імені Тараса Шевченка, а 2006 році – найпочесніше звання нашої держави – Герой України.

За цим усім стоїть важка невтомна і наполеглива праця.

Праця до знемоги, до втрати свідомості... Тисячі концертів, зустрічей, творчих вечорів, записів на радіо і

телебаченні, гастролі Україною, країнами Європи, Північної і Південної Америки. Її голосу аплодували в Мексиці, США, Канаді, Чехії, Польщі, Угорщині, Фінляндії, Кореї, Франції...

Голосом Ніни Матвієнко співає й плаче Україна, але, окрім яскравого співочого таланту, вона має талант драматичної актриси. Її вміння перевтілюватись вражає.

Не випадково режисери із задоволенням запрошують її до зйомок художніх і хронікально-документальних фільмів. Список кінематографічних робіт Ніни Матвієнко чималий.

Вона грала в художніх картинах «Солом'яні дзвони», «Пропала грамота», «Золоте весілля»; знімалась в документальних фільмах «Кларнети ніжності», «Політ стріли», «Цвіт папороті», «Ой, глибокий колодязю», «Тризна», «Хор народний», «Дівочі мрії», «Ой, гаю мій, гаю», «Весняні варіації», «Ти, моя пісню»; брала участь у телевізійних виставах «Маруся Чурай», «Катерина Білокур», «Розлилися води на чотири броди».

У її творчому доробку також участь в радіоспектаклях «Лісова пісня», «Князь Святослав», «Сватання на Гончарівці».

У 1997 році Ніна Матвієнко разом із японським танцівником Тадаші Ендо та режисером Сергієм Проскурнею створила музичну виставу «Під сонцем», яка стала справжньою подією в культурно-мистецькому житті нашої держави.

Мало хто знає про ще одну дивовижну грань творчого обдарування Ніни Матвієнко – її закоханість в літературу, в українське слово.

У 1975 році вона заочно закінчила філологічний факультет Київського університету імені Тараса Шевченка і активно займається літературною творчістю.

Ще в радянські часи Ніна Матвієнко написала історію народного хору імені Григорія Верьовки, надрукувала кілька власних віршів, оповідань і есеїв.

Її твори періодично з'являються на сторінках таких часописів, як «Україна», «Дзвін», «Жіночий Світ» та інших. Вершинним літературним надбанням співачки стала її біографічна книга «Ой виорю нивку широкою», яка вийшла в 2003 році у видавництві Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара».

Зі сторінок книги Ніна Матвієнко постає перед читачем не лише літератором, співачкою і актрисою, не лише етнографом, збирачем музично-поетичних перлин українського народу, а й

мудрою жінкою, турботливою господинею, люблячою мамою, для якої найголовніше в житті – щастя її дітей.

А дітей у Ніни трое: два сини і дочка.

В 1971 році вона одружилася з молодим художником Петром Гончарем – сином відомого українського фольклориста і етнографа, збирача старожитностей й українського вжиткового мистецтва Івана Гончара.

В 1972 році народився Іванко, за ним Андрійко, а потім Антоніна.

Сини пішли шляхом батька. Обидва вони – художники. Художники талановиті, з власним мистецьким почерком і світобаченням.

Нарешті Україна пізнала і визнала ще одну Матвієнко.

Мама передала свій талант донечці, а вже Тоня повними пригорщами дарує його нам. Антоніну все частіше можна зустріти на великій сцені. Вона блискуче продовжує справу матері.

На ювілейних концертах, присвячених 60-літтю Ніни Матвієнко, Антоніна співала разом зі своєю знаменитою матусею. І як було тут знову не згадати далекий концерт у Київській філармонії, коли, поєднавшись, голоси мами і доньки також подарували слухачам дивовижну насолоду і натхнення...

Сьогодні поруч з Ніною часто можна побачити внучку Уляну.

Знаменита бабуса обдаровує її увагою, турботою й ніжністю, яких в дитинстві так не вистачало їй самій і які не сповна вона могла віддати власним дітям. Адже часті гастролі, тривалі творчі поїздки крали в неї можливість найдорожчого в світі спілкування.

Болить її серце, переживає за дітей, онуків, родичів...

Турбується, як там старший, як Іван? В 2005 році, досягнувши віку Христа, син зробив несподіваний крок, він вирішив піти в ченці і здійснив постриг.

Ніна прийняла його вибір, хоча й досі не вважає рішення сина абсолютно правильним. Але якщо діти почувають себе щасливими, то батьки стають щасливішими вдвічі...

Життєві і творчі шляхи не так часто повертали Ніну Матвієнко на свою малу Батьківщину.

У Житомирі вона виступала під час річниці створення ансамблю національного обряду «Родослав», на церемонії вручення відзнаки «Срібна вежа», на вечорі, присвяченому 80-літтю Олеся Бердника...

Перший великий сольний концерт Ніни Матвієнко й камерного оркестру «Київська камерата» в столиці Полісся відбувся лише в 1994 році, другий – в травні 2011-го.

Недавно вона приїздила на благодійний вечір поетеси Марії Рудак та на спільний концерт з хоровою капелюю «Орея». Ось і все...

Щоправда, в 2006 році її запросили на святкування Дня міста Житомира. Виступ мав відбутися в літньому театрі, розташованому в парку культури і відпочинку, у той самий момент, коли на Майдані Згоди розпочинався гала-концерт зірок естради України і ближнього зарубіжжя...

Ніна приїхала до Житомира разом із народним артистом України Павлом Дворським.

Як це іноді трапляється в українському шоу-бізнесі, організатори «забули» прорекламувати концерт Матвієнко і Дворського.

У призначений час в «Ракушці», яка вміщає дві тисячі осіб, зібрався десяток глядачів. Серед них, на щастя, випадково була і моя дружина – кума Ніни Матвієнко Людмила Шинкарук.

Вона стала вмовляти співачку під'їхати до великої сцени на Майдан Згоди.

Після деяких вагань і роздумів Ніна погодилась, і тисячі житомир'ян мали чудову можливість чути і бачити блискучий виступ своєї землячки, яку з повним правом називають співочим символом України...

Біблійна істина говорить, що на батьківщині немає власних пророків. Неправда. Вони є!

Нам потрібно не лише вміти слухати, а розуміти їхні голоси. Адже цими голосами співає і плаче Україна.

*Опубліковано на сайті: «Репортер Житомира»
<http://reporter.zt.ua/news/10442-holosom-tsiiei-zhinky-spivaie-y-plache-ukraina-foto>*

